

VEKOSLAV SELINŠEK:

NEKOLIKO O NAŠEM VZGOJNEM PROGRAMU.

Odbor Zaveze jugoslovanskih učiteljskih društev me je prosil, naj še enkrat v Popotniku ali Tovarišu utemeljum svoj, pri delegacijskem zborovanju v Ljubljani stavljeni predlog: Delegacija jugoslovanskih učiteljskih društev izvoli odsek, ki naj prevzame sestavljanje slovenskega vzgojnega programa in stopi tozadevno v najožje stike s profsorskim društvom, obema slovenskima Maticama ter Ciril-Methodovo družbo. Z največjim veseljem ustrezem njegovi želji, a povdarjati moram že kar vnaprej, da bodo moja izvajanja samo nekakšno okostje, oris.

Bolj spoznavam svet, bolj uvidevam, kako velika gospa je vzgoja. Njeno žezlo sega čez ves svet, kjer najdemo živa bitja, da, še ženiji drsajo pred njo na kolena. Samo ubogi slovenski narod, ta palček v vse-mirju, še zdaj noče priznati njene nadvlade. A če bo v tej svoji nerazsodnosti drvel dalje, poplača svojo lahkomiselnost s smrtjo. Tako daleč pa upam, da ga ne pustijo njegovi voditelji. Trdno sem uverjen, da prej ali slej začnejo upoštevati mogočno roko vzgoje.

Mi se sicer vzgojujemo, toda kako? V slovenskem jeziku se učimo čitati, pisati, računati, verske resnice itd. Dragi, ali je pa to vzgoja? To so samo formalnosti, ki se seveda morajo vpoštevati, nikdar pa ne smejo biti vzgojni smoter. Stari Grki n. pr. niso poznali vseh teh ročnosti in so vendar stali tako visoko nad nami. Pri njih se je oklepal vzgojni smoter narodove duše, pri nas pa, če hočemo biti odkritosrčni, tega ne najdemo. Naš vzgojni program, če sploh lahko govorimo o njem, ni vzlet iz narodove duše, temveč je konglomerat, znošen iz vseh vetrov sveta brez vsake smotrenosti. Radi tega ta zmedenost, to hlantanje zdaj za tem, zdaj za onim ciljem, nič velikega in skupnega. Ravno to, in menda samo to je krivo, da mi ne bijemo boja za obstanek z isto žilavostjo in rešnostjo kakor drugi narodi, ki imajo pred seboj velike in vsega požrtvovanja vredne cilje. Le poglejmo malo v življenje! Dotičniki, ki imajo

velike cilje, se držijo z veliko večjo žilavostjo nego oni, ki nimajo takih ciljev. Saj tudi romar, ki hiti v daljne kraje k Mariji, dostikrat omaguje na trdi cesti; a ko zagleda na daljnem hribčku v sinjino zavito cerkvico, h kateri je namenjen, zastavi spet krepkejše nogo cilju nasproti. Tudi mi bi storili tako, ko bi imeli velike cilje. To, kar smo sprejeli od tujcev, za nas ne zadostuje. Moramo si postaviti poleg teh splošnih ciljev še lastne, ki bi bili za nas, vsaj v tem stadiju, v katerem smo ravno zdaj, mogoče pomembnejši nego svetovni.

Kratko, mi si moramo postaviti naš lasten vzgojni vzpored, ki naj bo oplešan seveda tudi z vsečlovečanstvenimi idejami.

V vzgojnem vzporedu kakšnega naroda pa mora biti kristalizovana narodova duša, on mora biti narodovo ogledalo. Da se to lahko udeje, je treba velikih priprav. Pri tujih, večjih narodih, kjer so visoke šole, na katerih se izvrše te pripravke skoraj nevede, je to lahko. Pri nas pa, ki nismo tako srečni, da bi imeli celi tempelj, kajti najsvetejše (visoke šole) še nam manjka, bo sestavljanje vzgojnega vzporeda veliko težje. A izvršiti se da, če hočemo spoznati, da ni domovina dobra matica, ki svoje sinčke ob vsaki priliki bogato obdaruje, temveč onemogla vdova, ki živi od žuljev svojih otrok.

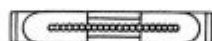
Najprej nam je treba vedeti, kaj smo. Pri tem vprašanju bi se lahko oklenili vzgleda francoske akademije znanosti. Ko je hotela ta akademija sestaviti dušeslovje človeštva, je poslala vprašalne pole med vse stanovce vseh narodov in poskusila tako rešiti težavno nalogo. Če bi se to pri nas ne obneslo, bi pa poskusili z elaborati. Iz vsakega stanu je treba več temeljnih karakteristik; še krajevna nijansiranja bi se naj pritegnila v te spise. Te bi nato prevzel odsek mož, katerim je naš dobrobit res pri srcu. Gotovo, da bi ne škodovalo, če bi hotela to prevzeti Šolska Matica, kateri bi moral biti naš vzgojni program pravzaprav najvitalnejše vprašanje. Iz teh spisov bi uvideli, kako malo poznamo svoje napake in vrline, naj si bo iz komodnosti ali kakšnega drugega vzroka. Uvideli bi n. pr., da smo še vedno tako pasje ponižni, da se marsikomu čisto po pravici studimo. Ali bi se ne dala ta epidemija, ki brani našemu narodu kvišku, že davno odpraviti? Magari postavimo ponos tako dolgo za največjo čednost, dokler se ga narod ne navadi! Menim seveda tisti pravi ponos. O napakah in vrlinah bi lahko razpravljali temeljitejši odsek, ki bi imel podatke v rokah.

Na ta način bi dobili nekakšno psihologijo naroda in temelj bi bil pridobljen. Ta temelj bi morali zdaj vsestransko proučiti, pretehtati, kaj se da postaviti vanj. Po mojem mnenju veliko. Radi tega bi se pa trud tudi izplačal. Ta nova stavba bi nam prinesla v dogledni bodočnosti bogate obresti.

Ostane še tretje vprašanje: v katerem slogu naj stavimo to poslopje? Tu bi pa odločevala okus in duh časa.

Ta naloga vsebuje torej tri vprašanja. 1. kaj smo? 2. kam hočemo? 3. kako bi prišli tja?

Nadejam se, da ne ostanejo samo na papirju, kajti ravno v vzgojnem vprašanju tiči vsa naša tragika. Na ta način bi prišli do samozavesti, brez katere se slabo živi, če že ne umira.

PAV. FLERÈ:

O BIOLOGIŠKEM POUKU,

t. j. pouku v rastlinstvu, živalstvu in o človeku, ker pod to eno ime, ki zaznamuje bistvo pouka, združujejo danes vse oddelke, ki jih računi ljudskošolska »znanost« pod »prirodopisje«.

Rekel bi, da se tu ne smemo podcenjevati, ker po mojem mnenju vsaj, kolikor poznam razmere, ne velja danes več Schmeilova¹ beseda: »Pestalozzijeva tožba: »V daljnih daljavah blodi človeštvo«, velja torej tudi še za naše dni! Da, pri gotovih krogih se zdi, da ni živel zanje P e s t a l o z z i, kakor tudi L i b e n sploh ne! — Ta beseda ne velja več; emancipirali smo se od slonov, tigrov, levov, pisanih južnih ptičev, sladkih datljev, nikdar okušanih kokosovih orehov ter sklenili prijateljstvo v n a š e m gozdu in poslušali tam n a š e ptice, brali n a š e jagode in gobe. — Tako smo misili, da smo že precej daleč, ker nismo šteli več pašnikov, marveč se ozirali na življenje in notranji ustroj, ker smo hodili z Jungejem k vaškemu ribniku, s Schmeilom pa smo prodirali v življenje rastlin in živali. Pa — pravijo, da nismo dosti storili. Visoko zahtevo sem pogledal sam debelo zaradi izvajanja tega v šoli, ko sem vendar že spoznal marsikaj prav v smislu, kakor se zahteva, že kak opis za naše male.

Kakšna je ta zahteva? Po besedah M a k s a K ä s t n e r j a (v knjigi »Aus d. Praxis« in v »Landschule I. 1912.«): »Ne pogovarjamo v srednjih razredih (5. in 6. l.) tulipana, vijolice, graha, modriža od korenine do cveta in plodu, tudi ne rži, rženega rožička, modriža, krompirja, krta, miši, podlasice, ogrca in deževnika lepo po vrsti kot ude življenjskega polja, ker v obeh slučajih smo v nevarnosti, da ali obvisimo na zunanjem ali pa da nudimo različno težke dele našega prirodnega spoznanja isti starostni stopnji. Zato pa opazujemo n. pr. vrsto cvetov pod ozirom na opršenje z žuželkami in pozneje v letu njih plodove in semena z ozirom na razširjenja po vetru in po živalih.« — Res je, da ne damo otrokom

¹ Schmeil: Über d. Reformbestrebungen — Nägele, Stuttgart.

tako raznoličnosti, kjer bi jih hitra menjava celo motila; uvajamo pa jih pomalem v prav male dele našega spoznanja v prirodi, kjer se pa udomačijo z vajo. Pravijo pa, da se ni bati, da bi dobil tako individuj o svoji okolici premalo, če se omejimo pri tem na to, da izvzamemo ter jasno spoznamo le posamezne take zveze (rastline in žuželke, semena in živali itd.), ker tu lahko izberemo ravno najznamenitejše biološke točke. Po življenjskih skupinah se urejuje snov le za nižjo stopnjo, ker odgovarja »stališču naivnega človeka, da opazuje gozd, travnik, polje in močvirje najprej v njihovi celoti« (prim. pri »Začetn. pouku!), kar se vrši pri domovinoznanstvenem pouku, ki bo stopal bolj in bolj na mesto obligatnega nazornega«.

Sledeče naj pokaže učni načrt za biološki pouk, kakor se obravnava po njem na seminarski vadnici v Frankenbergu na Saškem, kjer je omenjeni Kästner učitelj:

3. in 4. šol. leto (domovinoznanstvo in prirodoznanstvo skupaj 4 tedenske ure): Poleg navadnih opazovalnih predmetov domovinoznanstva se preiščejo na licu mesta polje, gozd in ledina, ki so prav blizu seminarske šole; in sicer po svoji legi, po površju, sestavi in razporeditvi rastlin, po življenju živali in vplivanju po človeku. Pri tem se ozira poleg določitve nekaterih navadnih odvisnosti občestvenih delov in k življenjskim pogojem posebe, tudi na to, da si vtisnejo otroci glavno obliko več znamenitih in karakterističnih rastlin in živali; le nekaj takih, ki imajo preprosto obliko, ponajveč radialno-simetričnih cvetov se morfološko pogovori nekaj natančneje.

5. šolsko leto (tedensko dve uri):

1. Prilagodjenje cvetov na oprашenje po žuželkah. Morebiti: trobentica, vijolica, bela mrtva kopriva (poleg še: travniška kadulja), planinski klinček, šmarna detelja, okrogla zvončnica, modriž (ali travniški glavinec).

2. Prilagodjenje žuželk na oprășenje. Tipalnice, krila, noge, rilček, dlakavost, varnostne naprave za čas, ko so na cvetu (čmrlj, metulj).

3. Prilagodjenje plodov in semen na razširjenje po vetru in živalih. Morebiti: regrat (ali primerna košarica), kozja brada, ptičji lim, dežen.

4. Prilagodjenje trupla sesavcev na razne vrste pregibanja in hranitbe. Mačka, netopir, krt, veverica, prašič, govedo, konj.

5. Prilagodjenje ptičjega trupla letanju.

6. Prilagodjenje ptičjega trupla na razne vrste pregibanja. Žolna, petelin, raca.

7. Prilagodjenje ptičjega trupla na razne vrste hranitbe. Ujeda, žolna, vrabec, lastavica, raca.

8. Prilagodjenje rastlin na oprášenje s pomočjo vetra. Leska.

6. šol. leto (tedensko 2 uri).

1. Oploditev z razširjenjem sporov pri nižjih rastlinah. Zavita alga, katere ustroj se zaenkrat samo obravnava, in mah. Obe rastlini je treba opazovati pozneje med letom še enkrat, zavito algo zaradi oploditvenega postopka, mah zaradi razmetanja sporov.

2. Prilagodjenje cvetov na vetročno oprášenje. (Nadaljevanje!) Rž.

3. Oploditev rastlin s cveti.

4. Izpopolnjevanje ustroja in življenjskega načina vodnih živali. Sladkovodni polip, povodna bolha in druge planktonske živali, rak, riba.

5. Nadaljevalno prilagodjenje pozemskih živali na suh zrak. Deževnik, slinar, izobraževanje žuželk (čebela, mravlja, muha; metulj; kobilica; enodnevnica), pajek, izpreminjanje žabe, belouška in njena izvalitev iz jajca, ptič in njegova izvalitev iz jajca, sesavec in njegov postanek v materinem telesu.

7. šol. leto (tedensko 1 uro).

1. Hranitev zelenih rastlin.

2. Hranitev mesojedih rastlin in globanj.

3. Človeška hranitev (za primer: hranitev vretenčarjev).

8. šol. leto (tedensko 1 uro).

1. Človeška hranitev (nadaljevanje).

2. Premikanje in občutek človeka (za primer: isti pojavi pri živalih in rastlinah).

3. Dva najhujša sovražnika človeškega organizma, varstvo pred njima in higijena (jetika in alkohol).

To je načrt in ta se izvaja z delovnim principom. Tudi tu stopa namesto besede delo, najraznovrstnejše delo. »Le pridno opazovanje, lastno opazovanje in lastno preiskavanje omogoči, da se prežene iz šole najhujšega sovražnika vsega duh vstvarjajočega pouka: verbalizem. Če pa bi hotel učitelj biologične podatke učencu kar prednašati, bi se pouk v ničemur ne zboljšal. To bi se le reklo, izganjati hudiča z belce b u b o m!« (Schmeil.) — Lay zahteva tu trojno: opazovanje, predelanje in primerjanje. Ehlers hoče zlasti enotnega pouka. Obširno pa mi govori o tem Kästner, ki zahteva v prvi vrsti opazovanje in poskusov v prostinaravi in na šolskem vrtu, kar tvori najprej podlago bioloških opazovanj; nato pa opazovanje in po-

skusov na živem ali mrtvem prirodnem predmetu v šolski sobi. Le včasih, če je neobhodno potrebno, sme spremljati ta dela slika.

Ker se ne mislim spuščati v njegova podrobnejša izvajanja pri proizvodbi delovnega principa v biološkem pouku, ker se točneje lahko vsak cenj. čitateljev o tem pouči na omenjenih mestih, bom malo natančneje pogovoril osnove za proizvodbo delovnega principa, ker to zahteva namen moje razprave in zato le po zahtevah, kakor jih stavijo tu oni, ki so se pečali s tem že toliko, da danes kažejo lahko na uspehe dela.

Zaradi gorenjih dveh Kästnerjevih zahtev naj navedem v pravilno razumevanje Oettlijeve besede, ki pravi, »da pouk na prostem in ekskurzije nimajo nič opraviti s samo lokalno izpremembo. Delati, roko vaditi naj se nauče otroci zunaj. S težkočo snovi, pa tudi z vso krasoto nešolmaštarske narave naj imajo opraviti in ne le, da spoznajo v malo boljšem zraku spet le znanstvene rezultate.« In Kästner pravi, da zlasti v 3. in 4. šol. letu, kjer je gledati po gorenjem načrtu na to, da otroci temeljito prepoznajo najznamenitejše rastlinske in živalske skupine svoje okolice, nastopajo ta učna, ali boljše: opazovalna pota. Predvsem pa svetuje za nje, naj bodo odkritja v malem.

— Pouka v šolskem vrtu ne stavimo na isto stopnjo z onim zunaj. Zgoraj sta postavljena skupaj, ker mora nadomestiti na marsikateri šoli pouk na prostem, mora pa tudi tega, kjer je, dopolnjevati, kakor akvarij Jungejev v ribnik. Šolski vrt pa naj bi imela zato vsaka šola. Saj ni treba dragih naprav; dve, tri dolge, ozke grede, na katere se nasadi vse polno rastlin, ki so potrebne za 5. do 7. šol. leto, za poskuse posebno gredo, nekaj grmičevja in drevja, košček trate — in zadostuje razmeram ter ne presega nizkih stroškov.

— Kjer pa je več prostora in več denarja, pa naj bo določena za vsak razred (3. do 7. šol. leto) večja poskusna greda s prostori, kjer delata po dva učenca. Potem še biologični oddelki, in sicer v prvi vrsti posnetki naravnih rastlinskih skupin, kar lahko bolj netočno zaznamujejo z »naravnimi biološkimi skupinami«. Morebiti skupina domačih gozdnih dreves in grmov z najznamenitejšimi senčnimi rastlinami, ki so v okolici; po krajevnih razmerah skalovje domačega kamenja ali peščeno polje z znamenitejšimi domačimi solnčnimi rastlinami; mal ribnik ali močvirje z najnavadnejšimi domačimi rastlinami teh vod, z ribami, žabami in pupki, polži itd.¹ One redke rastline, ki so odločene za pouk, morajo biti seveda v večji množini; druge pa služijo pri pouku za poglobitev in uporabo. V drugo vrsto spadajo »umetne biolo-

¹ Take naprave v malem imajo tudi meščanske šole v Gradcu; za slovenske ne vem, upam pa, da nismo brez njih po mestih.

š k e s k u p i n e»: oprашenje po žuželkah in vetru, varstvo potov, varstvo pred sokovimi roparji, razširjenje semena, nadzemsko vodovodje itd. Njih smoter, da pokažejo e n s a m biologiški pojav na različnih, blizu stoječih rastlinah, vodi 1. do tega, da se združijo rastline iz različnih življenjskih pogojev na isti gredi, kar se ne zgodi lahko brez velike umetnosti in nasilnosti; 2. gre predvsem za predsodek koristi, ker rastline ena poleg druge kažejo to, kar naj kažejo, t. j. navadno ne skupaj. Lahko pa se vse to opazuje tudi na gorenjih »naravnih bioloških skupinah«. Krajevne razmere bodo določile, če se vzame v šolske vrtove lahko tudi sadno drevje, grede za poljske pridelke, za zelenjad in za cvetlice itd. — K. je mnenja, da rabi vse to mnogo čakanja, ki se ga »od učitelja pač ne bo zahtevalo«; mislim pa, da bo praktičen učitelj vse to še prej upošteval zaradi koncentracije in korelacije, zaradi tega, da ne stoji: »Tu šola!« — »Tu dom!«

Da imajo centralni šolski vrtovi po velikih mestih malo prilike za udejstvovanje principa lastnega opazovanja in lastnega dela, je jasno, ker ni mogoče vršiti teh opazovanj redno in smotreno. — Boljše bo, če gre ves razred kam vun v samolastno, neprirezano prosto naravo, kar gotovo ni težje kakor obisk takega vrta, ki je namenjen potrebam ljudskih in višjih šol in mora učinkovati na otroke tako, da jih le zmeša, ker vsled prevelike množine ne morejo dobiti potrebnih in jasnih vtiskov. Poleg tega pa še ne sme utrgati rožice, ne vjeti metuljčka, ne stopiti na travico tako, da od same pazljivosti, da se ne pregreši, ne more opazovati.

— Zgoraj sem omenil drugo zahtevo pri pouku z delavnim učnim principom: opazovanja in poskusi v šolski sobi na živih in mrtvih prirodnih predmetih. Kolikor zahtevajo opazovanja zunaj učne ure, zadostuje za naš namen, da so pristopni učencem na e n e m mestu; četudi je želeti, da se opazuje tudi doma. Cvetlični lončki z rastlinami, ki klijejo, ki se obračajo za svetlobo, ki plezajo, ki jedo meso, vodne kulture, goseničje omarice, akvariji in terariji, morebiti tudi umetno mravljišče itd. dobe prostor na oknu razredne sobe.

— Pri pouku pa veljaj pravilo, da ima v s a k u č e n e c a l i n a j v e č d v a s k u p a j s v o j p r e d m e t.

— Zato se zahteva za r a s t l i n s t v o, da je šolski okolici in šolskemu vrtu mogoče, da da tudi za dve tedenski uri — tako dolgo na pr. trpi obravnava cvetov v 5. šol. letu — isti predmet v večjem številu. To navadno ne napravlja težkoč. V 3. in 4. šolskem letu prinašajo otroci potrebno za opazovanje s seboj; v 5. do 7. šol. letu dá to šolski vrt, le mah in gobe nabirajo v gozdu.

— Ni pa stvar tako enostavna v živalstvu. Le kar dajo šolski vrt, akvarij in goseničje omarice, se lahko vporabi v vsakem letu sveže. Drugače pa bi bila neznosna obtežitev učitelja, če bi moral priskrbovati za vsako uro 15 do 30 rakov, rib, deževnikov ali polžev, čebel, mravelj ali muh. Tu si pomagamo tako. Na naših potih, v šolskem vrtu ali v akvariju, deloma tudi doma ali na poti itd. opazujejo otroci žive živali. Za sledeči pouk v šolski sobi pa sem nabral z živahnim sodelovanjem dečkov v malo letih v večjem številu skoro vse živalske objekte, ki jih zahteva obravnava po učnem načrtu. Dolžnost nabiralcev pa je bila, da zbirajo brez škode za prirodu. Zbirka se vedno dopolnjuje in večja, četudi ne v isti meri, kakor skraja.

Tako imamo za 3. in 4. š. l. 30 napetih pavlinčkov in ravno toliko v wickersheimerski tekočini ležečih rujavih hroščev, delavk rdeče mravlje, zelenih kobile in njih ličink, pajkov-križavcev in črnih polžev. Za drugo nalogo 5. šol. leta je pripravljenih ravno toliko črniljev in nenapetih kapusovih belinov. Za četrto nalogo je 15 prepariranih mačjih, veveričnih, oziroma hrčkovih lobanj, potem ko imamo mačji skelet, parkelj in čeljust svinjsko, govejo in konjsko lobanjo zaradi prevelikih nabavnih stroškov, netopirja in krta pa zaradi njune koristi le po en eksemplar. V formalinu je shranjena notranja stena želodca prežvekovalcev in požiralnik v večih eksemplarjih. Nadalje omenim še sledeče predmete: 5. šol. leto, 5. do 7. naloga: mnogo nagačenih ptičev, 1 popolen ptičji skelet, po en skelet peruti in noge, mnogo ptičjih lobanj, različnih peres, peruti in repi s perjem, nadalje iz odprtih ptičjih trupel (največ vrabci) oči, želodec. Takih stvari se dobi lahko dosti, saj jih preparatorji mečejo vkraj. — 6. šol. leto: 15 prepariranih rakov in belec v formalinu; po 30 deževnikov in slinarjev brez hišic v formalinu; 30 praznih slinarjevih hišic, od teh 15 prežaganih; po 30 čebel ter njih ličink in bub, ravno tako od mersarskih muh, kapusovih belinov; zelenih kobilic, enodnevnice, pajkov-križavcev in njih jajčnikov, publičev in žab, embrijone beloušk, ptičev in miši; vse v formalinu.

— Za primerjajoči nauk o živalih in človeku se je nabralo in spravilo: odprta trupla ptičev in miši, na obe strani odprta srca, razpolovljene obisti, kosí jeter, pljuč, črevesa, možgan in hrbtnega mozga raznih živali, volovsko oko; vretence, ključice, medenice, kosti rok in nog itd.

— Predmete, ki so bili v formalinu, je treba namočiti eno uro pred rabo v sveži vodi zaradi formalinovitih hlapov, ki drugače režejo v oko, iz wickersheimerske tekočine jih je treba zaradi arzenika, ki je v nji, prav pred rabo sprati. Objekti, ki se shranjujejo mokri, se opazujejo pod vodo na krožniku; za shranjevanje živalskih objektov pa služijo kozarci za

vkuhavanje, ki se jim obmaže gladko brušene pokrovčke s plastilinom. Suhli predmeti se spravljajo v škatljah ali pa se zavijajo.

O teh svojih mislih govori Kästner dobesedno:

— Kakor se vidi, rešujemo vprašanje učil na drug in cenejši način kakor se godi to navadno. Kaj rabimo sliko rečeh, ki nam jih nudi okolica zunaj in pa šolski vrt; čemu drage modele cvetov, če ima otrok cvet sam pred seboj; čemu drage injekcijske aparate, pri katerih se navadno nič ne vidi, če se jih kaže okolu? Seveda »videti«, kar je ponajveč »gledati od daleč«! to je princip, po katerem se napravljajo navadno učila. Ne! »Od blizu gledati« in »povzeti«, potem »risati« in »napravljati« morajo naši fantje in dekleta v naravi! Po tem principu mora biti sestavljena zbirka učil. In kar je najboljšo: S skupnim zbiranjem in prepariranjem učitelja in posameznih učencev morajo v poglavitnem nastati in biti zato cena. Kako stare zahteve! Pa kje so jih že popolnoma uresničili?

Oj, da ne pozna Kästner navodil v Erjavčevih opisih! Pa o tem pozneje; še na kratko o tem, kako se ta učila napravljajo.

Seinig zahteva v »Die redende Hand«, naj bi imeli otroci omarice kot predalca pri šolskih klopeh; naprava ni brez vsega, in jaz ne mislim o otrokih tako slabo, da bi »dajalo to priliko za tatvine« (K.), je pa res pri zdajšnjih klopeh neizvedljiva in menda zvezana tudi s precejšnjimi stroški. Zato pa nastopi tu kot shramba za orodje, zopet delovna omarica, ki ima besedo pri vsem delavnem pouku. Tu notri je pinceta, škarje, lasnica, igla za prepariranje, škatljica, ducat bucik, 125 g plastilina (sivega, zelenega, rumenega), klopek prejice in vrečica iz cunjic. Še ploščica in nož — pa je orodje gotovo, ki res ne napravlja stroškov, ker so to večina stvari, ki jih ima itak vsak učenec. Da se postavlja kam nedovršena dela, je treba ob steni police.

Želeti bi bilo — pravijo — da bi bil v šoli poseben učen prostor za biologijo. Kjer je fizikalna soba brez terasno postavljenih klopi, služi ta lahko tudi biologičnemu pouku. Zaradi preveč ur pa bi uporabljal ta prostor seveda lahko le najvišji razred v to svrhu »Na našem seminarju sem si pridobil posebno biološko učno in vadilno sobo s tem, da sem spravil vse zbirke — urejene po bioloških principih in označene z imeni in kratkimi razlagami v svetle kote po koridorjih, kjer jih imajo otroci vedno pred očmi. Kjer dovoljujejo razmere, pozivam k posnemanju moje uredbe, ker s tem se pobije dve muhi z enim udarcem. Koliko šol stiska svoje lepe s svetlimi okni okrašene zbirke v eno sobo, da se ne more niti govoriti o tem, da bi jih otroci ogledovali; še pred kratkem sem videl v neki novi šoli take omare, ki bi bile v okras vsakemu muzeju. Koliko denarja se izmeče tu brez potrebe! Naj se torej ali nabavi omare, ki slu-

žijo le v shranjevnje zbirke: potem ni treba nobenih dragih stekel itd.; če pa se hoče imeti izložbe: naj se jih postavi, da bodo služile svojemu namenu» (Kästner).

O učnih slikah — sem rekel — da ne bom govoril. Eno napako namreč imajo, tisto, ki ste jo zasledili že menda z menoj vred pri dosedanjih izvajanjih o tem pouku: strašno »šolske« so namreč. Ko sem pred leti bral S c h m e i l o v e »Reformbestrebungen«, sem ga v duhu blagoslavljaj za njegove besede, pred očmi sem pa imel E r j a v c a, malega fantička na dvorišču za tisto dolgo, nizko hišo tam na Poljanah, kako je prinesel domov skledico, v katero si je zajel v mlaki z vodo sluznatih žabjih jajčec in jih je hodil zvesto gledat dannadan. Ta se je učil biologije, ta je spoznal, ta je vedel! — Ko je bil realčni profesor v Zagrebu, so imeli tam krokarja in lisico — pa saj veste za nju in za vse krokarjeve hudobije. Tu je bil pouk, tu je bilo življenje.

Mal akvarij, mal terarij, gredo na šolskem vrtu utрпи vsaka šola — tu naj imajo otroci žive eksemplare, ne preparatov. Zbirka ostane zbirka, naj bo urejena še tako po bioloških principih, mrtva je vedno, pri tem ko je zunaj vsa narava živa — tako živa, da ti o njenem življenju govori navidez mrtev kamen! Ampak učitelju ne sme biti nadležna pinceta, ne sme smrdeti »mrhovina«, ne sme mu biti »unerträgliche Belastung des Lehrers«, da preskrbi otrokom »petnajst rakov«. Če so v okolici, če jih rabiš v šoli, nalovili ti jih bodo otroci sami pa občutili poleg še njegove kleščice pa veselje lova na rake. Metulji frče zunaj, hrošči in gosenice delajo škodo zunaj — nož, pinceta in škarje so v šoli; o, in zbirke si bodo napravili učenci sami! Cvetlice, zelišč ima zemlja mnogo, in »herbarij napravljati« nam je bilo v tistih mladih dneh veselje; pa tiste rastline poznam še od tedaj; kar sem jih spoznal po »številu prašnikov«, po njih »ustroju in življenju« pozneje — ej malo je ostalo od takrat, malo...

Tako umevam pouk v biologiji, ki nujno zahteva principa dejalnosti: zbirke so v akvariju in terariju, v cvetličnih lončkih v šoli, v lastnih zbirkah žuželk, metuljev, ličink in bub ter v herbarijih; ustroja, primerjalne anatomije, organologije — in če dovolite, tudi razvojne teorije pa uči oko in roka: spoznanje z nožem, škarjami in pinceto v roki.

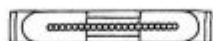
— Resničnega poznavanja rastlin in živali ne moremo dati našim otrokom z našimi preparati in slikami, z našimi nagačenimi živalmi in rastlinskimi mrtveci; globok vpogled v življenje narave jim lahko le posredujemo, če jim damo živali in rastline v roko, da jih negujejo, če jim damo navodila, kako se zasledi postavnost v življenjskih prikazih rastlin in nižjih živali z eksperimenti (Gansberg).

Če pa se komu zdi ta teorija previsoka, pa v tolažbo še dvoje:

1. tudi pouk v biologiji bodi v tesni zvezi z domoznansvom;

2. domačo floro in fauno poznaj vsak učitelj, ki hoče tukaj življenja v šoli, natančno in strokovno;

in z dobro voljo nam ne bo pretežek tudi ta pouk, ki je gotovo eden za otroke najzanimivejših in iz ljubezni pa spoštovanja do narave in sebe najpotrebnejših. Ker tudi pouk o naravi je pouk o Bogu.

UČNA OSNOVA IN INŠTRUKCIJA ZA POUK TELOVADBE IN ODREDBA O PRIREJANJU MLADINSKIH IGER NA GIMNAZIJAH (VSEH TIPOV) IN NA REALNIH ŠOLAH.

(Vestnik c. kr. ministrstva za uk in bogočastje, letnik 1911, oddelek XIV., štev. 21, str. 213—249).

Poslovenil Evgen Sajovic.

(Konec.)

VI. razred, 2 uri na teden.

Redovne vaje. Kakor v V. razredu.

Proste vaje. Sestave drž in gibov lehti spojeno z umiki in izpadi, z obrati, z gibi nog v čepenju. Gibi lehti v stojni razovki.

Vaje v dihaju.

Vaje z ročki. Težje in uplivnejše znane oblike prostih vaj z 2 kg težkimi ročkami, zlasti kroženje, suvanje in mahanje lehti, posebno z umikanji in izpadi, s primernimi gibi trupa. Uporaba postavitve enega proti drugemu.

Vaje z železnimi palicami. (Teža palice 2 kg). Izbera vaj, predvsem borilnih in obrambnih tudi v postavitvi enega proti drugemu. Vaje s spuščanjem roke. Vsukavanje palice v enostavnih oblikah. Poskusoma vaje v opori.

Vaje s kiji. Primerna izbera enostavnih prostih vaj z obtežitvijo lehti s kiji tudi s sodelovanjem trupa. Kroženje lehti (veliki krogi), tudi raznočasno. Lažje oblike kroženja rok (mali krogi). Veliki in mali krogi v enostavnih sestavah (samo enakostransko).

Konj. (a Na konju na šir z ročaji. Preskoki bočno V. razreda na dobočnem doprskem orodju. Premahi prednožno. Premahi odnožno navzpred in navzad do opore in seda. Premah odnosno in odbočno do vzpore zadaj. Strig skrčno. Skrčka in odnoska iz premaha odnožno ven

do vzosna. Premah prednožno do seda in preskok prednožno iz zaleta in iz stoje. Premah prednožno do opore zadaj. Preskok raznožno (varovanje!). b) Na konju vzdolž brez ročajev: V skok do seda jezdno (jež) in do ležne opore zanožno. Vskok prosto do seda jezdno. Vskok skrčno v čepenje in v stojo tudi z zamahom. Seskok raznožno iz čepenja in iz ležne opore zanožno. Preskok odnožno. Preskok prednožno s sonožnim odzivom. Preskok odbočno do stoje prečno ob strani.

Vodoravna lestva. Imensko ročkanje v zgibi s težjimi prijemi. Soročno ročkanje na razne načine s kolebanjem v zgibi s palčjim prijemom na lestvinah. Izmensko ročkanje z enakostranskimi obrati.

Poševna lestva. a) Na zgornji strani: Iz ležne vese spredaj zgiba in naupor do ležne opore in spuščanje nazaj do ležne vese spredaj. Isto kakor izmensko ročkanje gor in dol. b) Na spodnji strani: Soročno ročkanje dol in gor v vesi s palčjim prijemom na lestvinah. Izmensko ročkanje v zgibi z dvoprijemom in nadprijemom.

Navpična lestva. Izmensko ročkanje gor v zgibi z držo raznožno. Soročno ročkanje dol z obeso nog ali s prislonom stopal.

Plezala (palice, vrvi). Izmensko ročkanje dol v zgibi na palici (vrvi). Soročno ročkanje dol v zgibi na dveh palicah (vrveh).

Drog. Naupor v enonožni obesi iz naskoka in iz kolebanja v zgibi. Iz vzpore spredaj spad nazaj v hipno vzosno veso, tudi spojeno z nauporom v obesi. Iz zaleta ali vskoka ležna vesa prednožno in naupor v obesi na dotemenskem drogu. Spad nazaj v sonožno obeso in naupor v enonožni ali obenožni obesi. Vzklopni napor z zaletom. Toč v opori spredaj nazaj do ležne razovke. Premik iz stoje na dotemenskem do dosežnem drogu. Zmik klečno. Zmik v nartih s skrčenima nogama. Kolebanje v vesi z dvoprijemom, tudi z izmeno prijema. Kolebanje v vesi s soročnim ročkanjem v stran. Kolebanje v razpeti vesi v zmerni oddaljenosti. Kolebanje v vesi z izmenskimi in soročnimi ročkanjem do razpete vese v zmerni oddaljenosti. Obrat pri predkolebu. Skleca iz ležne vzpore zadaj prednožno. Podmet iz stoje čez vrvico, zmerno zviševanje. Preskok zanožno odbočno in prednožno iz stoje bočno čez dobočni do doprsni drog. Zanožka iz opore spredaj.

Krog. Vihanje v vesi in seskok na koncu prednihaja. V nihanju pretezanje in spuščanje. Nihanje v zgibi. Preobrat z odzivom ali brez odziva pri zanihaju v vzosno veso in s kolebom podmetno pri naslednjem prednihaju. V ležni opori prednožno odročevati in razročevati. Skleca menjaje s stojno skleco. Zanihati se in nihanje v vzpori. Seskok podmetno čez vrvico.

Bradlja. Kolebanje s soročnim ročkanjem na mestu. Sklecanje in vzpiranje v opori prečno. Kolebanje v vzpori z zmernim upogibanjem lehti pri zakolebu. Vaje v ležni skleci zanožno in prednožno. Skleca

menjaje s stojno skleco. Preobrat iz stojne opore na lehteh do vznosne opore na lehteh in nazaj z nauporom do seda zunaj pred rokama, sprva do seda raznožno. Isto iz kolebanja v opori na lehteh. Iz seda raznožno preval naprej do seda raznožno in do stojne opore na lehteh. Stoja na ramenih. Na koncu s čelom iz bradlje enonožno kolo do stoje na tleh in do opore. Črez bradljo na šir: Premahi zanožno do seda zunaj za roko in do vzpore spojeno z vajami. Preskok zanožno črez obe žrdi. Skok do bradlje vzdolž, kakor v V. razredu.

Raznoterosti. a) Znane vaje v hoji, v poskoku in v teku. Tekmovalni tek do 100 m. Trajni tek do 10 minut. Tek z zaprekami (posebno črez ograje, 60—80 cm visoke). b) Prosti skoki. Kakor v prejšnjem letu. Proskoki. c) Skok ob palici. V daljino in višino z gotovimi zahtevami, kar se tiče mere. d) Metanje in deganje. Nadaljevanje v metanju žoge (z zanjko $1\frac{1}{2}$ kg težke), v daljino, v deganju žoge v daljino, v metanju sulice in kopja v cilj. Metanje sulice in kopja v daljino. (Pozor!) Metanje krogle in kocke (5—10 kg). Poizkusi v deganju krogle, največ 5 kg. e) Nadaljevanje in razširjenje načinov pretezanja in prerivanja v dvojicah.

Igre.

VII. razred, 2 uri na teden

Redovne vaje. Kakor v V. razredu.

Proste vaje in vaje z ročki. Gibi lehti, nog in trupa v raznih stojah in s sodobnimi poskoki; z obrati v stojah in s poskoki, tudi z obtežitvijo lehti z 2 kg težkimi ročki.

Vaje v dihanju.

Vaje z železnimi palicami. (Teža palice 2 kg.) Izbera kakor v VI. razredu. Razširjenje vaj z vsukavanjem palice. Vaje v ležni opori.

Vaje s kiji. Mali krogi (zapestni), težje oblike. Veliki in mali krogi v težjih sestavah (samo enostransko), tudi spojeno z gibi nog in trupa.

Skok iz naskoka. Kakor v VI. razredu. Posebna vaja v skoku z enonožnim odzivom na deski.

Koza. Preskok raznožno in skrčno z večjimi zahtevami glede višine orodja. Preskok raznožno z oddaljevanjem deske, tudi črez vrvico, napeto med desko in kozo.

Konj. a) Preskok skrčno, odnosno, zanožno, odbočno, prednožno, raznožno, letè in prosto črez zviševanega konja na šir brez ročajev, tudi brez deske. b) Na konju na šir z ročaji: Preskok skrčno z obratom. Preskok skrčno z oddaljevanjem deske, preskok skrčno z oprijemom. Premah zanožno, odbočno in prednožno, iz pre-maha odnožno ven do vznosa. Enonožno kolo. c) Na konju vzdolž brez ročajev: Preskok raznožno in odbočno. Preskok prednožno z obratom in enonožnim odzivom, z eno-

ročnim oprijemom in tudi z dvoročnim. Premah prednožno-strižno in raznožno-strižno do seda jezdno.

Navpična lestva. Soročno ročkanje dol v zgibi v drži raznožno.

Plezala (palice, vrvi). Soročno ročkanje gor ob dveh palicah (vrveh). Izmensko ročkanje z zgibo gor ob palici (vrvi), tudi kot tekna.

Drog. Naupor in vzmik v enonožni obesi iz kolebanja v vesi. Vzmik spredaj iz kolebanja v zgibi. Naupor s kolebom v zgibi. Iz vzpore podmetno koleb v vesi in podmet do stoje na tleh. Kolebanje v vesi s podprijemom. Iz seda sonožno bočno spad nazaj v obeso in vzmik zadaj. Vzklopni naupor iz zaleta spojeno z vajami. Premik iz opore. Vzmik spredaj in zadaj iz mirne vese. Poves iz opore do vese izmenskoročno Naupor ob eni roki iz vese bočno v oporo prečno. Naupor s pritegom (trzema) iz stoje in iz naskoka. Sklecanje in vzpiranje v opori spredaj. Skleca zadaj iz stojne sklece zadaj. V ležni skleci zadaj in v skleci zadaj napenjati lehti v stran (razpeti). Sklecanje in vzpiranje v opori zadaj. Podmet iz stoje, iz mirnega koleba v zgibi in iz opore čez vrvico, ki se zvišuje počasi. Preskok odbočno iz opore na doprsem drogu.

Krog. Pritezanje (do zgibe) iz vese v nihanju brez odriava. Nihanje v vesi, pri zanihanju s pritegom preobrat do vzosne vese, pri prednihaju podmetno koleb, ponovno. Naupor v enonožni obesi na zgornji strani kroga. V ležni skleci zanožno in v skleci napenjati lehti. Sklecanje in vzpiranje v opori. Naupor z eno roko iz vese. Zanihati v skleci. Iz sklece prevrat nazaj. Prevrat naprej iz opore do vese. Preobrat iz vese s skrčevanjem lehti in brez njega. Seskok podmetno.

Bradlja. Skleca vzdržema. Izmena seda raznožno z zmernim kolebom v skleci. Soročno ročkanje naprej in nazaj s kolebanjem. Iz stojne opore na lehteh ali iz kolebanja v opori na lehteh preobrat do vzosne opore na lehteh in vzklopno vzporo. Iz kolebanja v vzpori v zakolebu odsun do opore na lehteh in vzklopno vzpora. S kolebom iz opore na lehteh spora do seda raznožno, potem do vzpore, na koncu predkoleba ali zakoleba. Stoja na lehteh. Preval naprej, iz zmerne kolebanja v vzpori, do stojne opore na lehteh in do opore na lehteh. Na koncu s čelom k bradlji, premah prednožno čez žrd do seda zunaj in do opore. Premah in preskok odbočno iz stoje bočno znotraj in zunaj bradlje. Znane skoke na bradlji na šir in vzdolž na zvišani bradlji spojeno z gibi. Na bradlji na šir: Preskok odbočno, premah prednožno do seda zunaj. Na bradlji vzdolž: Premah prednožno do seda ven. Iz naskoka do opore na lehteh in kolebanje spojeno z gibi.

Raznoterosti. Kakor v VI. razredu, z dosego večjih izvedeb. Tek brez 90 cm visoke ograje. Metanje s spodnjim lokom (krogle 5 kg) težke. Metanje plošče (diska). Klasični in poljubni met diska 2 kg težkega.

Igre.

VIII. razred, 2 uri na teden.

Redovne vaje. Kakor v V. razredu.

Vaje z ročki in železnimi palicami. Težavnejše sestave znanih vaj.

Vaje s kiji. Izmensko in raznodobno kroženje.

Skok iz naskoka. Kakor v VII. razredu.

Koza. Kakor v VII. razredu. Preskok raznožno z enoročnim oprijemom.

Konj. a) Na konju na šir brez ročajev: Skoki kakor v VII. razredu. b) Konj na šir z ročaji: Odbočka iz opore zadaj. Preskoki prednožno in zanožno s $\frac{1}{2}$ in $\frac{1}{4}$ obratom. Premah prednožno strižno do seda. Premah zanožno strižno do seda. Zanožka, odbočka in prednožka iz premaha odnožno ven do vznosa in opore spredaj. c) Na konju vzdolž brez ročajev: Znani skoki na zvišanem orodju ali z oddaljevanjem deske.

Drog. Naupor v enonožni obesi iz mirne vese. Vzmik spredaj iz kolebanja v vesi. Vzklopni naupor iz kolebanja. Naupor s kolebom iz vese. Zanožka in odbočka po nauporu v obesi ali vzklopno. Naupor s pritegom iz vese. Iz opore soročno povs v veso. Iz vese prečno palčjim prijemom naupor enoročno. Iz vese tezni naupor izmensko, poskusoma tudi soročno. Kolebanje v skleci zadaj (s podprijemom). Iz sklece zadaj povs do vese ali obrat do sklece spredaj (obrat v opori). Podmet, zlasti iz opore in iz kolebanja v vesi čez vrstico. Naskok raz zmerno oddaljeno desko do vese in kolebanje spojeno z vajami.

Krog. Preobrat pri zanihanju brez skrčevanja lehti. Kolebanje in nihanje kakor tudi kroženje v skleci. V nihanju iz sklece vzpora z odzivom ali brez odziva. Iz ležne zgibe prednožno naupor soročno v ležno skleco prednožno. Iz sklece povs v zgibo. Iz vese tezni naupor izmensko, poskusoma tudi soročno. Seskoki podmetno čez vrstico.

Bradlja. Kolebanje v skleci, tudi do seda zunaj in spojeno s prednožko in zanožko. Soročno ročkanje s kolebanjem v skleci. Kolebanje sklecno pri predkolebu ali zakolebu, pri predkolebu in zakolebu. Strig prednožno iz kolebanja v skleci. Vzklopno vzpora in vzpora s kolebom, spojeno z vajami. Iz kolebanja v vzpori preval naprej do opore na lehteh in vzpora s kolebom (v zakolebu vzpora). Preval naprej in vzklopno vzpora spojeno z vajami. Preval nazaj, spočetka do seda raznožno, potem do opore na lehteh in do opore, spojeno z vajami. Na koncu s čelom k bradlji kolo prednožno na žrdjo do vzpore, spojeno z vajami in prednožka čez obe žrdi. Iz stoje bočno v bradlji preskok skrčno in raznožno čez zadnjo žrd, tudi premah do ležne opore spojeno z vajami. Znani

skoki na bradlji na šir in vzdolž na zvišani bradlji spojeno z vajami. Premah prednožno do opore in preskok prednožno na šir in vzdolž.

Raznoterosti. Kakor v VII. razredu z dosego večjih izvedeb.

Igre.

KNJIŽEVNO POROČILO.

O C E N E.

Anton Kosi: Božidar Flegerič. (Življenjepis in pesmi.) — Potrebno je, da učitelj pozna in razklada mladini pomen velikih pojavov domače literature, a često bo važnejše, dobro poznati življenje in delovanje mož, ki morda niso veliki po uspehih, a so krajani in vsled tega otrokom dotičnega kraja bliže. S tega stališča moremo svojim tovarišem, zlasti na Štajerskem prav toplo priporočati knjižico, ki jo je pod gornjim naslovom letos izdal naš stanovski tovariš Anton Kosi, nadučitelj v Središču. Le zato, ker g. pisatelj sam že dolgo vrsto let deluje v kraju, kjer je bil pokojni Flegerič doma, nam je mogel zbrati in podati toliko podrobnih datov o nadarjenem pesniku, ki se mu je letos postavil nagrobni spomenik. — Cena je knjigi s poštnino vred le 50 h, ki jih je poslati na naslov g. Kosija. Izkupiček je namenjen za stroške nagrobnika in spominske plošče. (Knjižica ima tudi več slik.)

F. I.

NOVOSTI.

»Veda.« — 6. (zadnji broj III. letnika) je izšel in je zopet zelo obširen, devet pol, in obsega: Razprave in članki: Odgovori na »Vedino« anketo o Jugoslovanskem vprašanju: Dr. Pavel Turner, Ivan Hribar, Vladimir Knaflič, Dr. Bogumil Vošnjak: Študije k problemu Jugoslovanskega naroda. — Ivan Koštiál: O sorodstvenih razmerah Jugoslovanov. — Dr. Ernest Miler: Glavne škole u kriminalnoj znanosti. — Pregledi in referati: Slovstvo, jezikoslovje, zgodovina, umetnost. Dr. Ivan Prijatelj: Nove smeri v ruski poeziji. Milan Šević: Stogodišnjica Petra II. Petroviča Njegoša, vladike Rađa. Ivan Koštiál: Bibliografske zanimivosti iz reformacijske dobe. Dunajska cesarska akademija znanosti in slavistika. Saša Šantel: O futurizmu in kubizmu. Emil Adamič: Novi Akordi, št. 4 in 5. H. Pajer: Svetovna organizacija duševnega dela. Filozofija, psihologija, pedagogika. Dr. K. Ozvald: Kamenje bo vpilo . . . Nova hrvatska knjiga. Psihologija v boju za svoj obstanek. Zgodovina. Dr. D. Lončar: Dr. Josip Gruden, Zgodovina slov. naroda, 2. zv. 1912. Politična ekonomija. Juraj pl. Tomičić: Carinsko-politički eseji, II. Državna znanost. Dr. Bogumil Vošnjak: Pragmatična sankcija. Politika. Q.: Nemški znanstveniki o politiki. V. K.: Aus dem Wilajet Kärnten. Publicistika. Dr. D. Vrečko: Slovensko časopisje. V. K.: Preporod. Naša polemika. Beležke. [Mjesečnik pravničkoga društva. Réforme sociale.

Archiv f. slavische Philologie, Vladika Rada i Slovenci, Smrekarjeve razglednice, Slovenska Matica, Še praktična beležka, Savremenik, Omladina I. I. — Fran Levstik, Errata].

S tem brojem je zaključen III. letnik te najvažnejše slovenske revije za znanost in kulturo. Letnik obsega (namesto obljubljenih 36) celih 44 pol z izredno bogato vsebino. Vsi važnejši slovenski pisatelji in kulturni delavci so med njegovimi sotrudniki. V IV. letniku bo vsebina »Veda« še raznoličnejša in bogatejša in jo vsakomur najtopleje priporočamo. »Veda« je postala najvažnejša revija slovenskega kulturnega življenja.

Psihologični zakoni razvoja narodov. Napisal dr. Gustave le Bon. Poslovenil in uvod napisal A. Ogris. S sliko. V Celju. Založila in izdala »Omladina«. — Natisnila Zvezna tiskarna 1913. — To je naslov IV. knjige Znanstvene knjižnice »Omladine«, ki ima na 140 straneh velike 8° to-le vsebino: a) Uvod: Moderne ideje o enakosti in psihologični činitelji zgodovine; b) Psihologične značilne lastnosti plemen; c) Kako se izražajo značilne psihologične lastnosti plemen v raznih elementih njih civilizacij; d) Zgodovina narodov kot posledica njihovega značaja; e) Kako se preobrazajo psihologične lastnosti plemen; f) Razpad značaja, plemen in njih dekadenca; g) Splošni zaključki. — O knjigi spregovorimo še. Za danes le opozarjamo na njo cenjene p. n. čitatelje ter jo priporočamo v nabavo zlasti okr. učiteljskim knjižnicam.

V Učiteljski tiskarni so ravnokar prišli na svitlo **F. Palnákovi spisi, I. in II. zvezek: Iz mladih let.** Spisal Pav. Flerè. V Ljubljani, 1913. Založilo društvo za zgradbo »Učiteljskega konvikta« v Ljubljani. Cena zvezku **1 K**, po pošti 16 v več. — Prvi zvezek ima na 79 straneh to-le mično vsebino: Zgodba s čolnom — Jezica malih — V novo življenje — Sv. Miklavž Mlinarjevega Jožka — Mamičin grob — Iz spominov na očeta — Justinkino srce — V svet — Kurenti — Vilko, ministrant — Učiteljeve hruške — Jasni dnevi in Malička, ki je ljubila solnce. II. zvezek pa na 64 straneh: Pomladni prvenci — Naš Lovi — Vojska — Štorklja — Cvet in Sad — Čmrlji in Čmrljek — Udebovo gnezdo — Buča se je izgubila — Zakaj polaga kukavica jajca v tuja gnezda? — O tem delu marljivega našega sotrudnika spregovorimo obširneje o priliki. Danes ga le priporočamo kot prikladno božično darilo za ljubo našo mladino kar najtopleje.

»Zvonček« objavlja v zadnji letošnji številki to-le bogato in lepo vsebino: 1. Fran Žgur: Zimska. 2. Cvetinomirski: Burklje. 3. Davorinov: Kakor ded . . . Pesem. 4. Davorinov: Pravljica o sv. Miklavžu. 5. Fran Košir: O rojenicah v Balunječi na Boču. 6. S. P.: Gozdu, Pesem s podobo. 7. Jireček-Janežič: Deželna uprava in pravo starih Slovanov. 8. Fran Erjavec: Vako in njegovi grehi. 9. Pozdravljen, zvesti prijatelj! Podoba. 10. Fran Erjavec: Božični večer na Kranjskem. 11. V vznožju planin. Podoba. 12. Fran Žgur: Hrepenenje. Pesem. 13. P. St. Polenčan: Drobne povesti. 14. Tone Rakovčan: Nekaj mislim . . . Pesem. 15. Pojdim malo po svetu. Podoba. 16. Gustav Graščan: Nadi v album. Pesem. 17. Tone Rakovčan: Popotnik. Pesem. 18. Pouk in zabava: Senčna podoba psa. — Rešitev in rešilci. — Primere iz živalstva v našem govoru. — Meseč dni v podcestnih kanalih. — Koliko porabijo v Evropi kruha. — Žrtve zrako-

plovne umetnosti. — Zanimiva lastnost čebel. — Povprečna teža možganov. — Kotiček gospoda Doropoljskega. — Ob sklepu štirinajstega letnika. — Takoj na delo za »Zvonček«!

RAZGLED.

Pedagoški paberki.

— r — **Analizo nastanka pravopisnih pogreškov** podaja Th. Dr. R. R. Rusk v „Journal of Experimental Pedagogy“. Po njegovem mnenju se delijo pravopisni pogreški povprečno v dve vrsti: 1. v pogreške, ki nastajajo vsled nedostadne zmožnosti otrok, se izraziti, in 2. v pogreške, ki nastajajo vsled krivega razumevanja. V prvem slučaju so bile besede pravilno shvatane, ali utrujenost, razburjenost ali drug vzrok ne pripušča, da bi se otrok pravilno izrazil. Tako nastajajo pogreški: nedovršene besede, nepravilno dovršene besede, zamena malo ali čisto nič sorodnih črk. Vzroki pogreškov so: nepazljivost, utrujenost ali preobteženje. Nedovršene besede (na pr. kra namesto kraj, dane namesto danes) so posledica prehajanja pazljivosti na daljnje besede; nastajajo vsled prevelike pažnje na vsebino na škodo oblike. Če pozorno prečitamo to, kar smo napisali; se jim lahko ognemo. Nepravilno dovršene besede (na pr. ter namesto tek) gredo na račun nepazljivosti vsled utrujenosti ali vzburkanosti. Takoj po prvih črkah neha pozornost in zato napišemo bolj navadno skupino črk. Pri prečitavanju se pogrešek zapazi. Če opazimo v vsem razredu takšne pogreške, potem smemo sklepati na veliko utrujenost. Če pa se pojavljajo takšni pogreški često pri enem učencu, potem smemo soditi, da se ta učenec hitro utruji. Besede brez prave zveze nas opozarjajo na veliko utrujenost ali preobteženje. Takšnih pogreškov torej ne smemo pripisati lahkomiselnosti. Nastajajo tudi lahko po hudem kajenju.

Druga vrsta pogreškov (na pr. verzel namesto vrzel, erpati namesto črpati) nastajo zlasti vsled nepravilnega shvatanja besed po njih nedostatni analizi. Ali jih govornik ni prav izrekel, ali pa poslušalec ni pravilno analiziral. Iz tega spoznaš, koliko velja pravilen izgovor učiteljev. Po ameriškem proučevanju gre 76% pravopisnih pogreškov na račun nepravilno govorečega učitelja. Če nepravilno govoriš, moraš na vsak način nove besede napisati na tablo, da oko korigira uho.

Tudi slučaj, ki ga opisuje Witmer v The Psychological Clinic, je mogoč: deček ni mogel napisati pravilno nekaterih črk (u je pisal namesto m, s namesto p), ker ni mogel obrniti obeh oči na isto točko. Tu je torej povzročala krivo pisanje telesna hiba. Avtor izrazuje končno nado, da raziskavanje domiselnosti, potrebne pri pravopisu, dokaže dejstvo, da se razvije za to delo pri posameznih učencih posebna vrsta domiselnosti.

— r — **Ali smemo govoriti o ležeči pisavi?** V „Školi i Žizni“ dokazuje A. Tifarov, da ležeče pisave sploh ni. Kakor znano, pri poševni pisavi zvezek ne leži vzporedno z robom klopi ali mize, ampak je nekoliko (nemara 30°) naklonjen. Tudi telo navadno ne zavzema pri poševni pisavi pravega položaja. Če vse to eliminiramo, vidimo, da pišemo vedno navpično, kar se prav lahko s poizkusom dokaže. Potegnimo po zvezku s poševno pisavo črte, ki bodo tvorile s prvotnimi črtami (modrimi) zvezka kot od 30° (prvotne tvorijo gornji krak). Na te nove črte postavimo navpične črte. S temi se vje-

majo popolnoma osi ovalov in senčnice. Ležečega pisma torej sploh ni, imamo samo opraviti z dvojno navpično pisavo: ena se piše vzporedno z robom klopi (sedanja „navpična“ pisava), druga se dviguje od roba pod kotom 30° (sedanja ležača pisava).

Skrb za obrambo mladine.

—i— **Delavne sobe za otroke na Švedskem.** Kakor poroča časnik „Svobodnoje Vospitanije“, obstoje na Švedskem posebne delavne sobe, v katerih prebijejo revni otroci svoj prosti čas. Prvo takšno „delovno sobo“ so otvorili dne 25. januarja 1887 v Štokholmu. Tej sobi je sledilo mnogo drugih.

V te sobe sprejemajo siromašne otroke stare 7—14 let, ki nimajo doma nikogar, ki bi jih nadzoroval. Mlajši otroci so tam od 11.—1. ure, a starši od 5.—7. ure na večer. Prvi dobivajo med delom obed, drugi večerjo.

Učiteljski zbor sestoji deloma iz neplačanih, deloma iz plačanih učiteljev in učiteljic, kakor tudi iz izkušanih mojstrov. L. 1907. je bilo 64 neplačanih učnih oseb in 102 plačanih. Vzdrževanje delavnic ni drago. Troške plačajo mesto, posebni odbori in razen tega se uporabi v ta namen tudi skupiček za prodane izdelke.

Slöyd se poučuje v ljudskih šolah iz pedagoških ozirov, delo v teh delavnicah pa naj razvija manualno spretnost in uči otroke nečesa, kar ima praktično vrednost. Dečki se učijo plesti, rezljati les, izdelovati ščetke; urijo se v mizarskem, čevljarškem poslu in delajo predmete iz kovin. Deklice pletejo nogavice, košare in papuše iz ličja; šivajo novo obleko in krpajo staro. V dveh slučajih so z delavnicami spojene kuhinje, v katerih se deklice učijo variti (kuhati). V vseh delavnicah pomagajo deklice opravljati tudi kuhinjsko delo.

Otrokom se dovoljuje jemati sirovine domov, kjer laglja dela sami opravljajo, takšno delo se jim plača, denar se jim vlaga v hranilnice. Učenci pridno zahtevajo takšno domače delo, daje se jim kot nagrada.

V 20 delavnicah je v Štokholmu po 60 do 225 otrok. Delavnice pa se nahajajo celo po vaseh. Vseh je 73. V 22 letih so delavne sobe dokazale npravni in pedagoški pomen ročnega dela. Samo v Štokholmu najde v teh sobah dva in pol tisoč otrok topel kotiček, v katerem jim mine čas tako ugodno; delavnica jih čuva tisoč nevarnosti ulice.

Dokazano je, da so delavnice najboljšo sredstvo proti prosjaštvu in zločinstvu otrok; tam spoznajo otroci skrb društva za njih bodočnost, tam si izurijo roko, tam zaslužujejo denar. Na tisoče otrok, mnogokrat iz prav pokvarjenih rodbin, se je tu popravilo brez vzgojnih zavodov ali prisilnih delavnic. Človeštvu je treba samo dela, da se reši hudobe, ki cvete edinole v lenobi. Zato dajte mladini priložnosti, da zadostuje nagonu po delu v delavnicah, v katere je nihče ne sili, v katere pa jih vleče uk in zabava.

—i— **Bolzanov samostatny sirotčinec učiteljský** je slavil dne 25. marca 1913 svojo tridesetletnico. Zavod je izdal doslej 168.150 K podpor sirotam po čeških učiteljih. Sedaj ima 153.492 K premoženja.

—i— **Príbežališče za otroke brez domačega ognjišča** so ustanovili v 17. okraju Pariza. Mesto in okraj sta darovala vsak po 10.000 frankov.

—i— **Nova otroška bolnišnica** se bode zidala na Dunaju. Po velikosti bo prva in urejena bo po najbolj modernih zahtevah, toda brez luksusa. Izraelitska „Kultus-gemeinde“ ima že 5 milijonov kron za to bolnišnico. Sprejemali pa bodo tudi otroke drugih konfesij. V tem zavodu se bodo nahajali kirurški oddelek, oddelek za dojenčke, paviljon za davico in škratico.

—i— **K regulaciji kazenskega prestopka proti mladim zločincem na Nemškem.** Prof. v. Calter in dr. von Liszt sta predložila, naj se pravo sodbe mladih zločincev vzame

državnemu pravniku in izročni skrbniškemu sodišču. Zelo potrebno je tudi, da se ustanovijo posebne kaznilnice za mlade z'očince.

Šolske in učiteljske vesti.

Leto 1913, ki se baš nagiba proti zatonu, je in bode ostalo za slovensko učiteljstvo velepomembno. Zlasti nam je dneva: 6. in 7. september, ko je naša dična „Zaveza“ obhajala svoj srebrni jubilej, v zgodovini naše organizacije krepko podčrtati. Radi tesnega okvirja sicer v našem listu nismo mogli o poteku redkega tega slavja obširno poročati, veselili pa smo se tembolj, ker so to v daljših ali krajših poročilih storili razni stanoeski in politični slovenski in slovanski listi. To pač spričuje, da se naša organizacija vpošteva v najširjih krogih kulturnega sveta. Bodi nam to v spodbudo, da se „Zaveza“ še krepkeje oklenemo (v smislu tajnikovega poročila) „z obljubo, da bomo posvečali vse svoje sile vzgoji izročene nam mladine in da bomo delali na rast in čast ljubljene nam slovenske domovine“.

—b— **Moravski klerikalci** so ustanovili v Olomucu svojo lastno obrtno šolo. Olomuški narodni krogi so jih rotili, naj ne store tega, ker bijejo Čehi z Nemci težek boj, a vsako cepljenje vrst škoduje narodu. Ali zato so jih tudi že slišali! Obrtniška zveza je upravila živahen protest proti novi šoli na ministrstvo. Razen tega je bila tudi posebna deputacija pri namestniku, ki je obljubil svojo podporo.

—b— **Uradno pohvaljen zločin.** Kakor „Věstnik“ poroča, se je v Ogrskem Gradšču na Moravskem nemško učiteljstvo posebno odlikovalo pri lovu na češke in židovske otroke. Agitacijo v tak namen pa prepoveduje Perkov zakon. Ko je občina poslala pred šolo stražnika, ki bi naj pazil na red, so ga nemški učitelji sirovo napali. In konec pesmi? C. kr. okrajni šolski svet je poslal učiteljem pohvalne dekrete „für tatkräftiges Eingreifen bei den Einschreibungen in die deutschen Schulen“. Stvar je vendar malo preneumna! Slovensko učiteljstvo naj si ta slučaj zapomni.

—b— **Madžarsko šolstvo.** Statistika posveti za kulise, zlasti za ogrske. Kar se potem očem kaže, to je golota, povsem pristna madjarska golota! To potem kaže, kakšni rodoljubi so pravzaprav oni veliki Madjari, ki bi hoteli nasuti vsemu svetu peska v oči o svojem „kavalirstvu“. Ogrri imajo 40%o analfabetov. L. 1910. ni hodilo 411.246 otrok v šolo; od teh 293.138 sploh ni imelo šole, 118.108 pa je imelo v šolo predaleč. Največji nedostatek šol je za Tiso. Po narodnosti ni hodilo v šolo 144.291 madjarskih, 153.965 rumunjskih 37.897 slovaških, 31.189 rusinskih otrok itd. L. 1910. je bilo 10.481 enorazrednic, 5441 dvorazrednic in samo 533 šol z več razredi. — Takšna je torej slovita madjarska kultura. Vsiljevati Hrvatom svoje šole, doma pa svojo lastno dete pustiti stradati prosvete — no, to je pristno madjarski. Hrvatom pa priporočamo, da te številke uporabijo, kakor gre.

—b— **Nemška pedagogika.** Prijateljem nemške pedagogike in kulture priporočamo čitanje te-le sličice, ki jo prinaša „Mazur“: Nemški učitelj Harpein v Vujakah na Prusko-Poljskem je uvedel v svoji šoli originalen način kazni, ki ga je imenoval „Poljak“. Ta „Poljak“ — to je poštena gorjača, s katero je tolkel poljske otroke, če so govorili med seboj poljski. Ta „pedagog“ je tolkel Poljake z dvema gorjačama; za starše otroke je imel primeroma debelejo, za mlajše bolj šibko gorjačo. Otrok, ki je govoril v materinščini, je bil najprej pretepen, potem je moral nositi gorjačo tako dolgo s seboj po svetu, dokler se je ni rešil, a to se je zgodilo, če je denunciral drugo dete, ki se je spozabilo tako daleč, da je govorilo materinščino. Najprej je „delikvent“ poskusil gorjačo; potem jo je pa dobil v dar, dokler ni zopet šla v druge roke. Otroci so tako vohunili okoli in se potem denuncirali vzajemno. „Mazur“ pristavlja poročilo: „Poljaka pošljemo poljskemu muzeju, da bi vsi Poljaki vedeli, kako se pri nas na Pruskem germanizirajo poljski otroci.“

Inostransko šolstvo.

—i— **Šole za inorodce na Ruskem.** Ministrstvo prosvete je izdalo nova pravila o ljudskih šolah za inorodce (neruske podanike). Kot smoter teh šol se navaja, da imajo pri pomoči k npravstvenemu in umstvenemu razvitju otrok in razširjati med njimi znanje ruskega jezika in zblížati inorodce z ruskim narodom na temelju ljubezni k skupni domovini. Šole smejo imeti eden razred ali dva razreda. V enorazrednicah se bode poučevalo: verstvo, materinščina, ruščina, računstvo in petje; v dvorazrednicah še k temu ruska zgodovina, geografija, prirodopis in prirodoslovje, risanje in početki geometrije. Verstvo se poučuje v materinščini. Dve leti je naučni jezik materinščina, potem pa ruščina. Učitelji morajo biti ruski podaniki in morajo biti za pouk usposobljeni; pripadati morajo dotičnemu narodu ali vsaj dokazati znanje dotičnega jezika. Nove določbe veljajo za Kazansko, Orenburško, Odesko, Kavkaško in Zapadno-sibirsko učno okrožje; potem za Turkestan, Irkutsko in Priamursko generalno gubernijo. Pravila zagovarja ministrstvo s trditvijo, da šestletno iskustvo dokazuje, da so napredki v ruskem jeziku med inorodci tako neznatni, da treba stvar postaviti na novo podlago. — Pravila so stroga, so nacionalistična do skrajnosti. Ali pomisliti je, da Nemci ne dajo Poljakom niti moliti na rodnem jeziku in da širijo nemško „kulturo“ z najostudnejšimi sredstvi. Rusi nečejo zaostati v nacionalističnih težnjah, in zato je malim narodom pod belim carjem hudo. Sočuvstvujemo ž njimi, četudi smo Slovani, ker vemo, kako hudo je, če komu jemljejo na silo jezik in narodnost.

—i— **Poljedelstvo v angleških ljudskih šolah.** Jesse Collings je predložil zakon za poljedelski pouk v vseh vaških in pol-vaških ljudskih šolah na Angleškem. Pouk naj bi se vršil teoretično in praktično in naj bi vseboval vse panoge: prirodopisje, negovanje cvetlic, sadjarstvo, vrtnarstvo, nauk o tlu in zemljinah, o gnoju, živinorejo, čebelarstvo, nauk o škodljivih žuželkah itd. Obenem naj bi se vsaka šola obskrbela s poskusnim poljem, vrtom, delavnicami. Četrtno stroškov naj bi plačale krajevne oblasti, tri četrtine pa naučno ministrstvo.

Če bode predlog sprejet, potem se vrši v angleških šolah prava revolucija. Ali ne smemo pozabiti, da bodo stroški veliki in da tudi učiteljstvo ne bode povsod sposobno za tak pouk. In bode li vse ljudstvo z novo šolo zadovoljno? — Najbrž se bode torej uvajal novi način pouka polagoma in se bodo ozirali na tiste šole, kjer so vsi pogoji dani za to novotarijo. Potem pa tudi ni dvoma, da bode reforma zelo koristila razvoju poljedelstva.

—i— **Knjižničarstvo** se uvede v nekaterih ruskih ženskih gimnazijah kot neobvezen predmet. Bilo bi vredno posnemanja tudi v naših licejih in učiteljskih.

—i— **Prva ruska pomožna šola se odpre** v Petrogradu za otroke s slabim učnim uspehom in nervozne. Poučevali se bodo občni predmeti v obsegu, kakor se poučujejo v prvih treh razredih ruske srednje šole, posebno pa se bode negovalo ročno delo in prirejali se bodo često obrazovalni izleti. Sprejemali se bodo otroci stari 8-14 let; vsak bode preje psihološko in pedagoško izpitan, na kar se mu določi pouk in delo. Šola bode pod nadzorstvom psiho-nevrološkega inštituta. (Škola i Žizn).

—i— **Krutost.** V grajvoronskem jezdu na Ruskem mora oboleli učitelj plačati sam svojega suplenta. Od plače ostane potem učitelju 7 rubljev.

(Škola i Žizn).

—i— **Deška ročna dela v tujini.** Mesto Curih je izdalo v šolskem letu 1912/13. za deška ročna dela 62 501 frankov; poučevalo se je 4282 dečkov. Za materijal se je potrošilo v kartonaži 1:30 frankov za vsakega učenca, pri mizarskih delih 5:30 frankov, pri rezbarstvu 4:1 frankov, pri modelovanju 1:2 frankov in pri kovinskem delu 1:9 frankov, torej za vse leto prav majhni zneski.

državnemu pravniku in izroči skrbniškemu sodišču. Zelo potrebno je tudi, da se ustanovijo posebne kaznilnice za mlade z'očince.

Šolske in učiteljske vesti.

Leto 1913, ki se baš nagiba proti zatonu, je in bode ostalo za slovensko učiteljstvo velepomembno. Zlasti nam je dneva: 6. in 7. september, ko je naša dična „Zaveza“ obhajala svoj srebrni jubilej, v zgodovini naše organizacije krepko podčrtati. Radi tega okvirja sicer v našem listu nismo mogli o poteku redkega tega slavja obširno poročati, veselili pa smo se tembolj, ker so to v daljših ali krajših poročilih storili razni stanovski in politični slovenski in slovanski listi. To pač spričuje, da se naša organizacija vpošteva v najširjih krogih kulturnega sveta. Bodi nam to v spodbudo, da se „Zaveze“ še krepkeje oklenemo (v smislu tajnikovega poročila) „z obljubo, da bomo posvečali vse svoje sile vzgoji izročene nam mladine in da bomo delali na rast in čast ljubljene nam slovenske domovine“.

—b— **Moravski klerikalci** so ustanovili v Olomucu svojo lastno obrtno šolo. Olomuški narodni krogi so jih rotili, naj ne store tega, ker bijejo Čehi z Nemci težek boj, a vsako cepljenje vrst škoduje narodu. Ali zato so jih tudi že slišali! Obrtniška zveza je upravelila živahen protest proti novi šoli na ministrstvo. Razen tega je bila tudi posebna deputacija pri namestniku, ki je obljubil svojo podporo.

—b— **Uradno pohvaljen zločin.** Kakor „Věstnik“ poroča, se je v Ogrskem Gradšču na Moravskem nemško učiteljstvo posebno odlikovalo pri lovu na češke in židovske otroke. Agitacijo v tak namen pa prepoveduje Perkov zakon. Ko je občina poslala pred šolo stražnika, ki bi naj pazil na red, so ga nemški učitelji sirovo napali. In konec pesmi? C. kr. okrajni šolski svet je poslal učiteljem pohvalne dekrete „für tatkräftiges Eingreifen bei den Einschreibungen in die deutschen Schulen“. Stvar je vendar malo preneumna! Slovensko učiteljstvo naj si ta slučaj zapomni.

—b— **Madžarsko šolstvo.** Statistika posveti za kulise, zlasti za ogrske. Kar se potem očem kaže, to je golota, povsem pristna madžarska golota! To potem kaže, kakšni rodoljubi so pravzaprav oni veliki Madjari, ki bi hoteli nasuti vsemu svetu peska v oči o svojem „kavalirstvu“. Ogrji imajo 40% analfabetov. L. 1910. ni hodilo 411.246 otrok v šolo; od teh 293.138 sploh ni imelo šole, 118.108 pa je imelo v šolo predaleč. Največji nedostatek šol je za Tiso. Po narodnosti ni hodilo v šolo 144.291 madžarskih, 153.965 rumunjskih 37.897 slovaških, 31.189 rusinskih otrok itd. L. 1910. je bilo 10.481 enorazrednic, 5441 dvorazrednic in samo 533 šol z več razredi. — Takšna je torej slovita madžarska kultura. Vsiljevati Hrvatom svoje šole, doma pa svojo lastno dete pustiti stradati prosvete — no, to je pristno madžarski. Hrvatom pa priporočamo, da te številke uporabijo, kakor gre.

—b— **Nemška pedagogika.** Prijateljem nemške pedagogike in kulture priporočamo čitanje te-le sličice, ki jo prinaša „Mazur“: Nemški učitelj Harpein v Vujakah na Prusko-Poljskem je uvedel v svoji šoli originalen način kazni, ki ga je imenoval „Poljak“. Ta „Poljak“ — to je poštena gorjača, s katero je tolkel poljske otroke, če so govorili med seboj poljski. Ta „pedagog“ je tolkel Poljake z dvema gorjačama; za starše otroke je imel primeroma debelejšo, za mlajše bolj šibko gorjačo. Otrok, ki je govoril v materinščini, je bil najpreje pretepen, potem je moral nositi gorjačo tako dolgo s seboj po svetu, dokler se je ni rešil, a to se je zgodilo, če je denunciral drugo dete, ki se je spozabilo tako daleč, da je govorilo materinščino. Najprej je „delikvent“ poskusil gorjačo; potem jo je pa dobil v dar, dokler ni zopet šla v druge roke. Otroci so tako vohunili okoli in se potem denuncirali vzajemno. „Mazur“ pristavlja poročilo: „Poljaka pošljemo poljskemu muzeju, da bi vsi Poljaki vedeli, kako se pri nas na Pruskem germanizirajo poljski otroci.“

Inostransko šolstvo.

— i— **Šole za inorodce na Ruskem.** Ministrstvo prosvete je izdalo nova pravila o ljudskih šolah za inorodce (neruske podanike). Kot smoter teh šol se navaja, da imajo pripomoči k npravstvenemu in umstvenemu razvitju otrok in razširjati med njimi znanje ruskega jezika in zblížati inorodce z ruskim narodom na temelju ljubezni k skupni domovini. Šole smejo imeti eden razred ali dva razreda. V enorazrednicah se bode poučevalo: verstvo, materinščina, ruščina, računstvo in petje; v dvorazrednicah še k temu ruska zgodovina, geografija, prirodopis in prirodoslovje, risanje in početki geometrije. Verstvo se poučuje v materinščini. Dve leti je naučni jezik materinščina, potem pa ruščina. Učitelji morajo biti ruski podaniki in morajo biti za pouk usposobljeni; pripadati morajo dotičnemu narodu ali vsaj dokazati znanje dotičnega jezika. Nove določbe veljajo za Kazansko, Orenburško, Odesko, Kavkaško in Zapadno-sibirsko učno okrožje; potem za Turkestan, Irkutsko in Priamursko generalno gubernijo. Pravila zagovarja ministrstvo s trditvijo, da šestletno iskustvo dokazuje, da so napredki v ruskem jeziku med inorodci tako neznatni, da treba stvar postaviti na novo podlago. — Pravila so stroga, so nacionalistična do skrajnosti. Ali pomisliti je, da Nemci ne dajo Poljakom niti moliti na rodnem jeziku in da širijo nemško „kulturo“ z najostudnejšimi sredstvi. Rusi nečejo zaostati v nacionalističnih težujah, in zato je malim narodom pod belim carjem hudo. Sočuvstvujemo ž njimi, četudi smo Slovani, ker vemo, kako hudo je, če komu jemljejo na silo jezik in narodnost.

— i— **Poljedelstvo v angleških ljudskih šolah.** Jesse Collings je predložil zakon za poljedelski pouk v vseh vaških in pol-vaških ljudskih šolah na Angleškem. Pouk naj bi se vršil teoretično in praktično in naj bi vseboval vse panoge: prirodopisje, negovanje cvetlic, sadjarstvo, vrtnarstvo, nauk o tlu in zemljinah, o gnoju, živinorejo, čebelarstvo, nauk o škodljivih žuželkah itd. Obenem naj bi se vsaka šola obskrbela s poskusnim poljem, vrtom, delavnicami. Četrtno stroškov naj bi plačale krajevne oblasti, tri četrtine pa naučno ministrstvo.

Če bode predlog sprejet, potem se vrši v angleških šolah prava revolucija. Ali ne smemo pozabiti, da bodo stroški veliki in da tudi učiteljstvo ne bode povsod sposobno za tak pouk. In bode li vse ljudstvo z novo šolo zadovoljno? — Najbrž se bode torej uvajal novi način pouka polagoma in se bodo ozirali na tiste šole, kjer so vsi pogoji dani za to novotarijo. Potem pa tudi ni dvoma, da bode reforma zelo koristila razvoju poljedelstva.

— i— **Knjižničarstvo** se uvede v nekaterih ruskih ženskih gimnazijah kot neobvezen predmet. Bilo bi vredno posnemanja tudi v naših licejih in učiteljskih.

— i— **Prva ruska pomožna šola se odpre** v Petrogradu za otroke s slabim učnim uspehom in nervozne. Poučevali se bodo občni predmeti v obsegu, kakor se poučujejo v prvih treh razredih ruske srednje šole, posebno pa se bode negovalo ročno delo in prirejali se bodo često obrazovalni izleti. Sprejemali se bodo otroci stari 8 - 14 let; vsak bode preje psihološko in pedagoško izpitan, na kar se mu določi pouk in delo. Šola bode pod nadzorstvom psiho-nevrološkega instituta. (Škola i Žizn).

— i— **Krutost.** V grajvoronskem ujezdu na Ruskem mora oboleli učitelj plačati sam svojega suplenta. Od plače ostane potem učitelju 7 rubljev.

(Škola i Žizn).

— i— **Deška ročna dela v tujini.** Mesto Curih je izdalo v šolskem letu 1912. 13. za deška ročna dela 62 501 frankov; poučevalo se je 4282 dečkov. Za materijal se je potrošilo v kartonaži 1'30 frankov za vsakega učenca, pri mizarških delih 5'30 frankov, pri rezbarstvu 4'1 frankov, pri modelovanju 1'2 frankov in pri kovinskem delu 1'9 frankov, torej za vse leto prav majhni zneski.

—i— **Prepoved rokopisnih listov za dijake na Ruskem.** Ministrstvo prosvete je prepovedalo razširjevanje dijaških rokopisnih listov in pozvalo profesorje, naj se sami poprimejo izdajanja listov za mladino.

—i— **Samomori med ruskim dijaštvom** so začeli vznemirjati tudi vlado. Kako samomori rastejo, naj predočuje nastopna skrižaljka:

Leta	samomor			poskusov samomora		
	m.	ž.	skupaj	m.	ž.	skupaj
1905	21	—	21	6	—	6
1906	49	13	62	23	3	26
1907	56	18	74	22	8	30
1908	64	19	83	26	23	49
1909	102	41	143	43	26	69
1910	114	40	154	58	44	102
1911	107	48	155	59	32	91

po šolah je pripadalo l. 1911. na nižje šole 27 izvršenih in 9 poskušanih samomorov, na učiteljska in semenišča 2 oz. 4, na srednje šole 111 oz. 77 in na višje šole 15 oz. 1. — V šestih letih je spadalo samomorov na starost 10 let 0 dečkov 0 deklic, 11 let 1 oz. 2 12 let 8 oz. 2, 13 let 6 oz. 10, 14 let 25 oz. 18, 15 let 62 oz. 34, 16 let 78 oz. 62, 17 let 96 oz. 56, 18 let 84 oz. 59, 19 let 61 oz. 32, 20 let 28 oz. 12, 21 let 5 oz. 1, nad 21 let 3 oz. 1. Maksimum spada torej na kritično dobo 16 do 18 let. — Največ samoubijstev spada pri dečkih na 5 razred srednje šole pri deklicah na 7. Po mesecih se največ dečkov in deklic ubije maja (pred izpiti).

Vendar pa ti podatki ne odgovarjajo povsem istini. Dokler ne bode učna oblast sistematično zabeleževala vsak samomor v vseh potankostih, tako dolgo ne bo mogoče sestaviti natančnih poročil, še manj pa opredeliti vzroke te grozne pošasti med dijaštvom sploh, zlasti pa med ruskim.

Šolstvo na slovanskem jugu.

* **Rumunskim šolam** v Bitolju so šolske oblasti dovolile, da obdrže prejšni svoj učni načrt in sistem.

* **Inštitut za študij južne Evrope** se je na iniciativo več vseučiliških profesorjev ustanovil v Bukarešti. Ta zavod ima namen podpirati znanstvena raziskavanja. Načrt obsega zemljepisje, etnografijo, zgodovino, literaturo, orijentske jezike, znanstvene ekurzije in drugo.

Prosvetna kronika.

—l. **Univerze v Ameriki** so že davno narodni zavodi, ki omogočujejo tudi nadarjenim poedincem iz delavskih slojev doseči visoko stopnjo naobrazbe v vseh vedah. Že davno ni nič novega, da se je nadarjen delavec ali obrtnik v večernih tečajih tako naobrazil, da je dosegel doktorsko, inženirsko čast itd. Ta pokret za obnarodovanjem univerz našel je mnogo simpatij tudi na Angleškem. Tako je na zadnjem shodu angleških univerz vzbujala največje zanimanje sekcija za pripravne vseučiliščne razrede. Navzoči delegatje 50 univerz so izjavili svojo pripravnost, povsodi podpirati ustanovitev teh razredov. Delavska društva pa skušajo pri vseh delodajalcih doseči takšno razdelitev delavskih ur, da bodo mogli delavci tudi posečati pripravne univerzitetne razrede po dnevnem delu in se pozneje dalje naobraževati v univerzi. — Pač nov svetovni red, kaj ne, da tudi delavec zavzema svoje mesto v solncu!

Razne vesti.

—l. **Češki mecen.** Dr. Vaclav grof Kounic, ki je vse svoje življenje bogato podporiral narodne institucije, je testamentarno zapustil češkemu dijaštvu palačo v Brnu, ki je vredna 1 milijon kron.

—l. **Pameten zakon.** Na temelju novega zakona v Seattle (Washington) more država moše, ki so bili radi lenobe ali zato, ker so zapustili obitelj, kaznovani z zaporom, prisiliti k delu. V seattleskem predmestju je mestno zemljišče 26 ha, ki je dobro obzidano in zavarovano. Tlo je kamenito in polno dračja, a kaznjenci je morajo čistiti od vsega, kar onemogočuje rast kulturnih rastlin. Plačo mož za to delo dobivajo žene, kaznjenci pa ne dobivajo drugega nego obleko in hrano.

—l. **„Jaques Dalcroze“** se imenuje novo društvo v Pragi, ki hoče realizovati praktično godbeno vzgojo v duhu Dalcrozed (znana rituriška gimnastika). Načeluje društvu knez Lobkovic; med člani je mnogo aristokratov. — Emil Jaques Dalcroze je predaval že dvakrat v Pragi in tudi demonstriral svojo metodo. Rodom je švicarski Francoz. Najpreje je bil profesor na ženevskem konservatoriju, kjer je začel izvajati svoje teorije. Godbeno učilišče v HELLERAVU vodi od l. 1911. Zanimanje za njegovo gimnastiko raste od dne do dne. V ilustriranih listih se najdejo često fotografije prizorov iz D. šole.

—l. **Na Francoskem** so poboljšali profesorjem srednjih šol plače; proračun iznaša sedaj v ta namen 1 milijon kron več. Priznati se mora, da je francosko profesorstvo na višini in da se ima Francija zahvaliti za novo svoje življenje svojim profesorjem in svojim laičkim učiteljem.

—l. **Češka šola zaprta.** Dne 28. septembra so v Miroslavi slavnostno odprli zasebno češko ljudsko šolo. Vpisalo se je takoj 63 čeških otrok. To ni dalo spat Nemcem. Dne 30. septembra sta že prišla občinski tajnik in stražnik in sta šolo zapečatila. No — na Moravskem bodo Nemcem že pokazali zapirati češke šole.

—l. **Kaj je luksuz?** V Litovli na Moravskem imajo Nemci dve meščanski šoli. Ena ima 26 dečkov, druga 25 deklic. V enem razredu sedi torej 8, reci osem učencev. To je luksuz, ali takšen luksuz si morejo dovoliti v Avstriji samo Nemci.

—l. **Razstava v Lijonu** bo trajala od 1. maja do 1. novembra 1914. Šoli in njenim institucijam bode posvečena velika pažnja. Oddelki bodo: šolske stavbe, pohištvo, učila, umetnost v šoli, šolska higijena. Čez Švico v Lijon, čez Gorenjo Italijo nazaj, to nam ne bi škodovalo. A slovenskemu učitelju žep niti v najbližje mesto ne pripušča.

— **Ido**, mednarodni jezik, na visoki šoli. Sloviti filolog dr. O. Jespersen je jel 15. oktobra na visoki šoli v Kodanju predavati o problemu mednarodnega jezika ter nato o Idojeziku samem. Za tečaj za priučenje rečenega jezika se je oglasilo 60 slušateljev.

K.

—l. **Nenavadna ustanova.** Kakor poroča „Revue Péd.“ je vsaka dekliška šola petega okrožja v Parizu letos darovala po eni siroti znatno darilo „za skrbno opravljanje domačih poslov in oskrbovanje stanovanja očeta — vdovca“. Darila se kupijo z obrestmi posebne ustanove, katero je v gori označeni namen legiral neki Parižan. — Ne bi bilo slabo, ko bi našel posnemovalcev tudi med nami.

— **Akademija za kaznjence.** Najbolj čudna akademija na svetu je gotovo v severni Sibiriji in sicer „Akademija kaznjencev“. Ustanovili so jo tam dijaki, ki so bili izgnani v Sibirijo, ker so se udeležili ruske revolucije l. 1905–1906. Je to nekaki znanstveni raziskovalni zavod, na katerem se je izvršilo že marsikatero znanstveno delo. Namen te akademije, ki je ustanovljena na vseskozi znanstvenem temelju, je raziskovanje severnih otokov. V to svrhu izvršuje zavod pripravljalna dela in z dovoljenjem generalnega konzula tudi ekspedicije. Za svoje izborna dela so dijaki oproščeni vsega prisilnega dela in razen tega se jim še marsikaj drugega dovoli. O vrednosti tega dela

za znanost si moremo napraviti pojem, če vpoštevamo, da so bile one tri slavne ekspedicije, ki so bile na ukaz ruske vlade poslanc na Novo Zemljo v svrhu raziskovanja ondotnih krajev in ki so se s tako znamenitim rezultatom vrnila, omogočene le s tem, da so kaznjenci — dijaki — zbrali in pripravili že prej ves potreben in neizogibni material. Dijaki so vzljubili svoj, od njih ustanovljeni zavod tako, da se mnogi celo po prestani kazni ne vračajo domov, marveč ostajajo raje v Sibiriji, da še nadalje služijo zavodu. Eden izmed njih — za revolucionarce na Ruskem brezdvomno nenavadno odlikovanje — je dobil celo državno ustanovo, da izda knjigo, v kateri razpravlja o štetju severnih plemen za vladanja Katarine II. Tudi na polju tehnike deluje zavod. Nekateri člani tega zavoda so izvršili stavbo cestne železnice v Arhangelsku.

—1. Državni dolgovi iznašajo

	milijon K	na 1 glavo K
v Franciji	29.520	761
v Rusiji	22.452	168
v Nemčiji	20.880	344
na Angleškem	18.984	450
v Avstriji Ogrski	15.356	338
v Zedinjenih državah	12.444	161
v Italiji	12.120	373
v Španiji	9.216	505
v Japanu	5.592	112
v Braziliji	5.220	300
na Portugalskem	4.320	792
v Belgiji	3.192	462
na Kitajskem	3.120	8
na Turškem	2.856	118
na Holandskem	2.340	458
na Rumunskem	1.392	234
v Meksiki	1.152	84
na Grškem	876	360
na Švedskem	560	110
v Švici	504	151
na Norveškem	456	204
na Srbskem	438	167
na Bulgarskem	366	91
na Danskem	326	126
na Luksenburškem	12	49
na Črnogorskem	1.7	7

Mala poročila.

Kmetijska šola na Grmu priredi za mladeniče iz vinorodnih krajev, ki se hočejo praktično izvežbati v vseh potrebnih vinogradniških in trtničnih delih, praktični viničarski tečaj, ki bo trajal od 16. februarja do 31. oktobra 1914.

V ta tečaj se sprejme 8 učencev v starosti od 16 let naprej. Viničarski učenci dobe brezplačno hrano in stanovanje in v denarju nagrade skupaj 85 K. Prošnje, katerim je priložiti izpustnico ljudske šole in krstni list (namesto krstnega lista se priloži tudi lahko domovnico) je vložiti ravnateljstvu na Grmu pošta: Kandija pri Novem mestu do 5. januarja 1914

DUNAJ III. Hauptstraße 95

Projekcijski aparati

solidno in stvarno izdelani za šole, društva in obitelji.
Serije projekcijskih slik po ceni. :: Serije na posodo.

Fotografski aparati

Sušilne plošče lastnega izdelka.

Glavni seznam vseh fotografskih potrebščin na zahtevanje
brezplačno in brez poštnih stroškov! Istotako specialni
::: projekcijski katalog :::

Razpis daril za učitelje! K 3800. Zahtevajte prospekt!

RAZPIS NATEČAJEV.

□ □ □

Razpis službe.

Služba okrajnega pomožnega učitelja, za politični okraj Ljutomer, (šolska okraja Ljutomer in Gornja Radgona), def. oz. prov., n. in slov. — Pr. opr. prošnje do 30. januarja 1913 na okr. šol svet Ljutomer.

Okrajni šolski svet Ljutomer,

dne 17. decembra 1912.